

Kansallisarkiston vastuullisuusraportti 2023

1. Johdon vahvistus vastuullisuusraportille

Kansallisarkisto huolehtii yhdessä muiden viranomaisten kanssa siitä, että Suomen asiakirjallinen kulttuuriperintö tallennetaan digitaalisesti ja saatetaan yhä laajempaan käyttöön. Aineistojen parantuva hyödynnettävyys tukee monitieteistä tutkimusta, tietoon perustuvaa toimintatapaa ja sivistystä. Se lisää yhdenvertaisuutta ja osallisuutta, vahvistaa demokratiaa, luo edellytyksiä merkitykselliselle elämälle sekä tukee luottamusta yhteiskunnallisiin instituutioihin.

Kansallisarkisto on valinnut seuraavat oman toimintansa näkökulmasta merkittävimmät [YK:n Agenda 2030:n](#) mukaiset kestävän kehityksen tavoitteet:

- Rauha, oikeudenmukaisuus ja hyvä hallinto (tavoite 16)
- Hyvä koulutus (tavoite 4)
- Ihmisarvoista työtä ja talouskasvua (tavoite 8)
- Ilmastotekoja (tavoite 13)
- Yhteistyö ja kumppanuus (tavoite 17)

Näille tavoitteille ja niiden alatavoitteille on määritelty mittareita, joilla tavoitteiden edistämistä voidaan osoittaa.

Kansallisarkiston perustoiminta on kestävän kehityksen tavoitteiden mukaista. Kansallisarkisto luo pohjaa julkisuuden, avoimuuden, hyvän hallinnon ja demokratian toteutumiselle suomalaisessa yhteiskunnassa. Kansallisarkiston kestävän kehityksen mukainen vaikuttavuus kasvaa digitalisaation myötä, kun aineistot tulevat yhä helpommin hyödynnettäviksi. Muuttumattoman tiedon saatavuus vahvistaa luottamusta viranomaisiin ja tukee näin kansalaisyhteiskuntaa ja yhteiskuntarauhaa.

Vuonna 2023 Kansallisarkisto jatkoi panostamista varautumistyöhön Venäjän vuonna 2022 aloittaman hyökkäyssodan takia. Yhteistyötä kansallisen asiakirjallisen kulttuuriperinnön suojelemiseksi tehtiin myös kansainvälisesti. Oman henkilöstön turvallisuusosaamista parannettiin koulutustoiminnalla.

Kestävä kehitys otetaan Kansallisarkistossa huomioon kaikessa päätöksenteossa. Sitä johdetaan osana ohjauksen yleisiä prosesseja. Kestävän kehityksen toimet on integroitu toiminnan ja talouden suunnitteluprosesseihin.

Kestävä kehitys edellyttää tiedon lisäämistä sekä tietoisuuden ja vastuullisuusosaamisen vahvistamista. Kansallisarkistossa tätä työtä koordinoi Strategian ja osaamisen palvelut. Lisäksi yhteistyötä tehdään opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan kaverivirastojen kanssa.

Kansallisarkisto on vahvistanut koko henkilöstölle henkilökohtaiset kestävän kehityksen tavoitteet vuodesta 2021 alkaen. Vuoden 2023 tavoite- ja kehityskeskusteluissa sovittiin jokaiselle kansallisarkistolaiselle kestävään kehitykseen liittyvä henkilökohtainen tavoite.

Yhteinen ymmärrys siitä, miten Kansallisarkisto voi vaikuttaa kestävään kehitykseen, on vahvistunut. Oikeilla toimilla lisätään Kansallisarkiston positiivista kädenjälkeä ja vähennetään ympäristöjalanjälkeä.

2. Kansallisarkiston tehtävät ja arvot

Kansallisarkiston tehtävänä on varmistaa kansalliseen kulttuuriperintöön kuuluvien asiakirjojen säilyminen ja saatavuus sekä edistää niiden monialaista tutkimuskäyttöä. Kansallisarkisto edistää tekoälyyn ja tieteen uudistuviin menetelmiin perustuvaa tiedonhallintaa sekä asiakirjatiedon avointa saatavuutta yhdessä asiakkaidensa kanssa. Kansallisarkisto toimii opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla ja sen toimialueena on koko maa.

Kansallisarkiston toimintaa ohjaavat arvot ovat avoimuus ja luottamuksellisuus, tasapuolisuus ja riippumattomuus. Arvot tukevat kestävää kehitystä.

3. Vastuullisuuden hallintotapa

Kestävä kehitys on huomioitu laajasti Kansallisarkiston strategiassa ja se on kiinteä osa jokapäiväistä toimintaa. Vastuullisuusraportointi perustuu Kansallisarkistossa käytössä oleviin mittareihin. Hiilijalanjäljen osalta raportointi perustuu Valtiokonttorilta ja tilojen käytön sekä energiankulutuksen osalta Senaatti-kiinteistöiltä saatavaan dataan.

Kulttuuriperinnön keskeinen arvo on sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyden lisääminen yhteiskunnassa. Tätä mitataan aineiston käytöllä. Ihmisellä on luontainen tarve kuulua johonkin yhteisöön ja tarinaan. Kansallisarkiston aineistot voivat auttaa oman menneisyyden ymmärtämisessä.

Historiallisten aineistojen lisäksi Kansallisarkisto vastaanottaa jatkuvasti alkujaan digitaalista ja digitoitua viranomaisaineistoa. Kansallisarkistolla on vastuu kansalaisten oikeusturvaan liittyvien tietojen säilyttämisestä.

4. Vastuullisuuden tavoitteet

4.1. Rauha, oikeudenmukaisuus ja hyvä hallinto

Kansallisarkisto säilyttää ja tarjoaa tutkijoiden, yhteisöjen ja yksityishenkilöiden käyttöön viranomais- ja yksityisaineistoja, joita Kansallisarkiston hallussa on yli 240 hyllykilometriä. Digitoidun aineiston määrä oli vuoden lopussa 196 miljoonaa tiedostoa. Kasvua edelliseen vuoteen oli 21 prosenttiyksikköä. Vuoden 2023 loppuun mennessä Kansallisarkistoon on

tallennettu 206 miljoonaa digitaalista asiakirjaa, joista muodostuu yhteensä 734 miljoonaa digitaalista tiedostoa eri käyttötarkoituksiin.

Kansallisarkisto luo pohjaa julkisuuden, avoimuuden, hyvän hallinnon ja demokratian toteutumiselle suomalaisessa yhteiskunnassa. Kansallisarkiston kestävä kehityksen mukainen vaikuttavuus kasvaa digitalisaation myötä, kun aineistot tulevat yhä helpommin hyödynnettäviksi. Muuttumattoman tiedon saatavuus vahvistaa luottamusta viranomaisiin ja tukee näin kansalaisyhteiskuntaa ja yhteiskuntarauhaa.

Eryteisesti yhdessä tekstintunnistuksen kanssa digitointi lisää historiallisten aineistojen käytettävyyttä ratkaisevasti. Digitaalisen aineiston määrän kasvu on näkynyt jo useita vuosia vähentyneinä käyntiasiakkuuksina. Tekstintunnistuksessa digitoinnissa muodostunut kuva muutetaan hakutoimintojen kautta löydettäväksi tekstisisällöksi. Kansallisarkistoon talletetuista digitaalisista asiakirjoista on tekstintunnistettu yhteensä 116,4 miljoonaa kappaletta (vastaava luku edeltävältä vuodelta oli 96,9 miljoonaa). Kansallisarkisto avaa aineistojaan myös koneluettavassa muodossa.

Kansallisarkiston digitoidusta aineistosta yli puolet on julkista. Viranomaiset voivat hyödyntää tietopalveluissaan Kansallisarkiston massadigitointia säilytysvaiheen aineistoa. Massadigitoinnissa valtion viranomaisten arkistoitavat paperiasiakirjat digitoidaan, jotta ne ovat käytettävissä digitaalisessa muodossa. Alle 100 vuotta vanhojen vailla kulttuurihistoriallista esinearvoa olevien asiakirjojen paperinen säilytysmuoto hävitetään digitoinnin jälkeen.

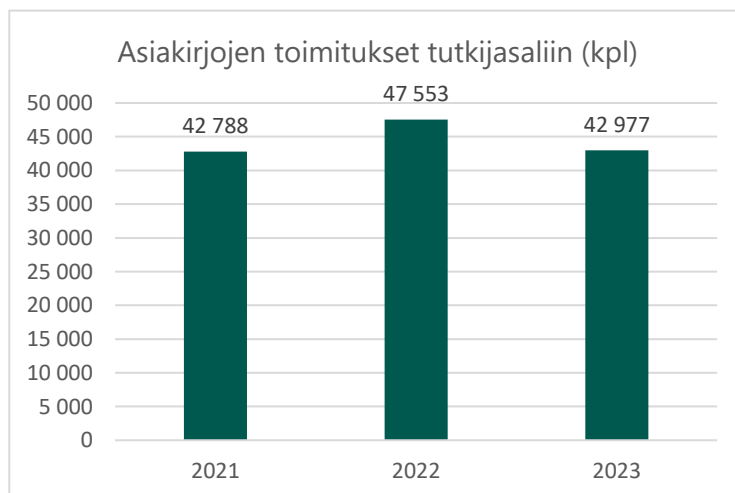
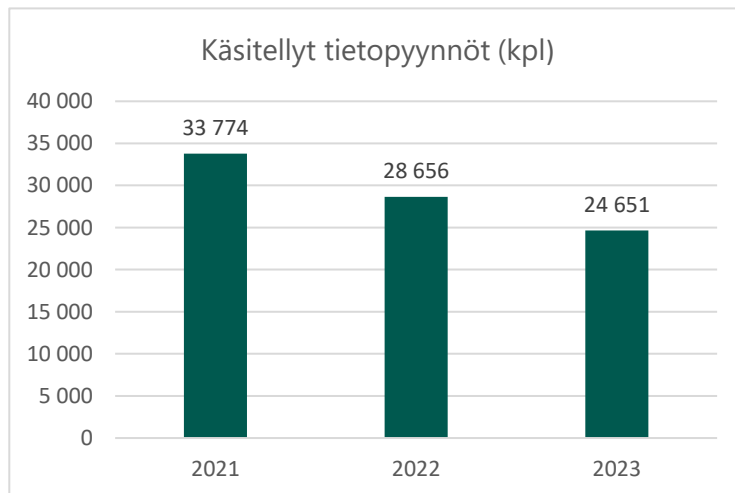
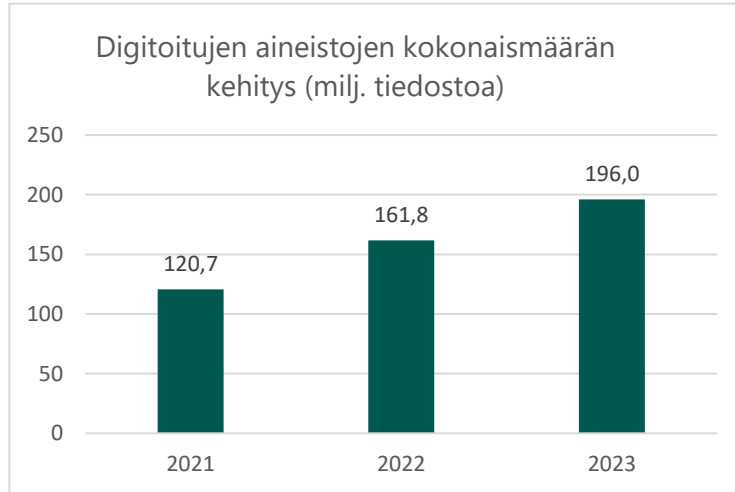
Aineistojen digitaalinen ja analoginen käyttö kuvaa Kansallisarkiston toiminnan kehitystä avoimen ja hyvän hallinnon toteuttajana. Kansallisarkiston digitaalisen aineiston verkkokäyttö on kasvanut digitaalisen aineiston lisääntyessä pidemmällä ajanjaksolla tarkasteltuna. Vuonna 2023 Kansallisarkiston aineistojen verkkokäytön seurantaan saatiin mukaan yksityisten toimijoiden ylläpitämä Digihakemisto, jota erityisesti sukututkijat hyödyntävät. Tutkijasaleissa kävi vuonna 2023 yli 13 000 asiakasta. Kävijämäärä väheni kuudella prosentilla edelliseen vuoteen verrattuna. Tutkijasalien aukioloaikoja supistettiin toimipaikoittain 20–50 % vuonna 2023. Analogisten asiakirjojen käyttö tutkijasaleissa on myös vähäisempää verrattuna koronaa edeltävään aikaan (v. 2019 tehtiin 58 019 aineistotilausta). Tutkijasaleihin toimitettujen aineistojen määrä laski noin yhdeksän prosenttia vuodesta 2022.

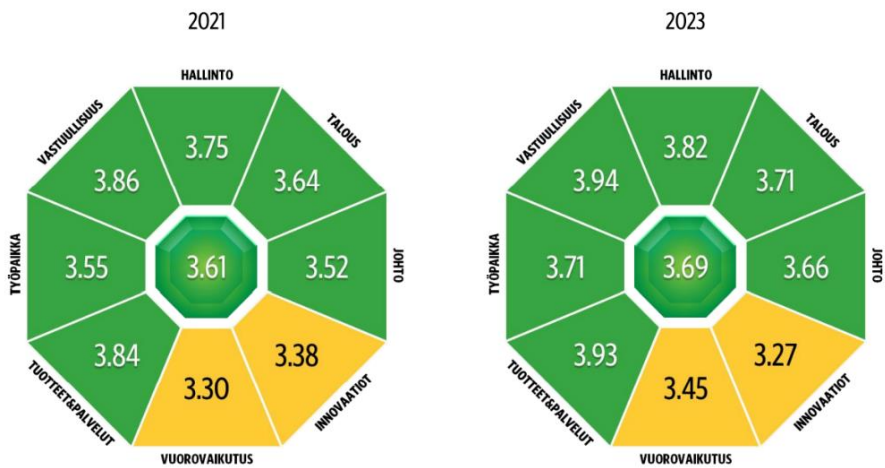
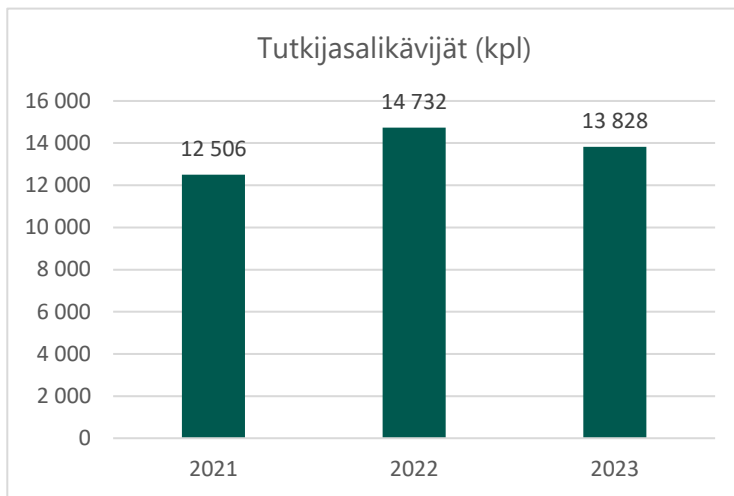
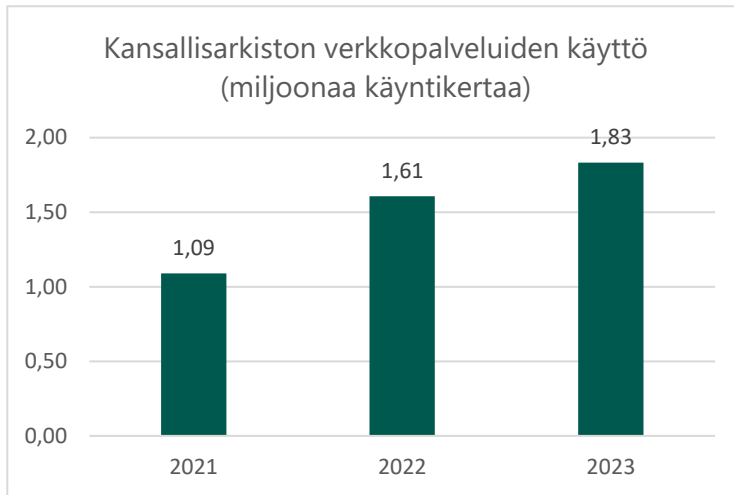
Kansallisarkisto palvelee asiakkaitaan myös vastaamalla tietopyyntöihin (esim. todistukset, jäljenteet, sukuselvitykset tms.). Tietopyyntöjä käsiteltiin vuonna 2023 yhteensä 24 651 kappaletta. Tietopyyntöjen määrä laski vuoteen 2022 verrattuna 12 %. Syynä määrän vähenemiseen on ollut kysynnän väheneminen ja tietopyyntöjen aikaisempaa tiukempi rajaaminen. Käsiteltäväksi on otettu lähtökohtaisesti vain sellaisia tietopyyntöjä, jotka on julkisuuslain mukaan riittävästi yksilöity. Tekoäly tehostaa myös tietopyyntöihin vastaamista, kun esimerkiksi paljon kysytyt ajoneuvorekisterikortit on saatu koneellisesti tekstintunnistettua.

Kansallisarkisto tukee aktiivista kansalaisuutta, sivistystä, merkityksellistä elämää, osallisuutta, jatkuvaa oppimista ja demokratiaa. Kansallisarkiston toiminnan vaikuttavuus liittyy suomalaisen yhteiskunnan perustan turvaamiseen, vakauteen ja luottamukseen. Muuttumattoman tiedon saatavuus vahvistaa luottamusta viranomaisiin ja tukee näin kansalaisyhteiskuntaa ja yhteiskuntarauhaa. Suomalaiset luottavat Kansallisarkistoon. Vuonna 2023 tehdyssä Luottamus&Maine -tutkimuksessa Kansallisarkisto sijoittui 12:ksi niin maineen kuin organisaatiota kohtaan tunnetun luottamuksenkin määrässä julkisorganisaatioiden vertailussa. Tutkimuksen tulokset ovat nousseet lähes kaikilla osa-alueilla edellisistä mittauskerroista.

Mittarit:

- Digitoitujen aineistojen kertymä, miljoonaa tiedostoa 2021–2023
- Tutkijasaliin toimitetut asiakirjayksiköt 2021–2023
- Käsitellyt tietopyynnot 2021–2023
- Kansallisarkiston verkkopalvelujen käyttö 2021–2023
- Tutkijasalikäyntien määrä 2021–2023
- Luottamus&Maine, lähde T-Media Oy

4.2. Hyvä koulutus

Kansallisarkisto on keskeinen osa suomalaista tutkimusinfrastruktuuria. Tutkimus luo pohjan korkeatasoiselle koulutukselle. Tietovarannoillaan Kansallisarkisto mahdollistaa monitieteellisen tutkimuksen sekä elinikäisen ja jatkuvan oppimisen. Tieto ja sen hyödyntäminen tukee yhteiskunnan muutoskykyä sekä luovaa, tutkivaa ja vastuullista toimintaa. Tätä Kansallisarkiston hyvän koulutuksen kädenjälkeä kuvaavat kohdassa 4.1 esitetyt aineistojen käyttöä kuvaavat mittarit.

Kansallisarkisto on arkistoalan suurin toimija Suomessa. Edistäessään digitalisaatiota se luo samalla uutta osaamista koko toimintaympäristössään. Kansallisarkisto edistää arkisto-osaamista yhteistyössä yliopistojen ja muiden koulutustoimijoiden kanssa. Vuonna 2023 Kansallisarkistossa käynnistettiin organisaation toimintakulttuuria käsittelevät kulttuurikeskustelut, joiden tarkoituksena on kehittää yhteisiä toimintatapoja ja edistää avointa, innovatiivista, kokeilevaa ja tuloksellista toimintaa.

Kansallisarkisto huolehtii henkilöstönsä osaamisen kehittämisestä. Henkilöstöä kannustetaan kokeilemaan ja tekemään asioita uudella tavalla sekä parantamaan organisaation ja henkilöstön omaa osaamista. Vuonna 2023 jokaiselle arkistolaiselle kirjattiin Osaava-järjestelmään digitalisaatioon, yhdessä tekemiseen, asiakaslähtöisyyteen ja kestäväan kehitykseen liittyvät henkilökohtaiset tavoitteet. Kannustamalla henkilöstöä kokeilemaan löydettiin esimerkiksi uusia tehokkaampia työmenetelmiä, joilla edistetään hyvää hallintoa. Esihenkilötyössä käytetään valmentavaa johtamista. Osana johtamisjärjestelmää järjestetään kuukausittain esihenkilöfoorumi, jossa käsitellään ajankohtaisia aiheita ja tarjotaan tukea johtamisen teemoihin.

Vuonna 2023 Kansallisarkistossa järjestettiin VMBaro-työtyytyväisyyskysely. Tässä raportissa tuloksia verrataan vuosiin 2021 ja 2019 tasaisen mittausvälin ja koronapandemian vuoksi. Vuonna 2022 kyselyä ei järjestetty ja vastuullisuusraportoinnissa käytettiin poikkeavia mittareita. Kyselyn tulokset laskivat vuodesta 2021, mutta olivat vuotta 2019 vastaavalla tasolla. Vuoden 2023 alusta tuli voimaan organisaatorakenneuudistus. Henkilöstön toipuminen syksyn 2022 muutosneuvotteluista vaatii yhä aikaa ja muutostukea. Yhdessä työterveyshuollon ja Työterveyslaitoksen kanssa Kansallisarkisto toteutti henkilöstölleen muutostuen valmennuksen.

Mittarit:

- Mahdollisuus kokeilla ja tehdä asioita uudella tavalla (VMBaro)
- Osaamisen ylläpidon ja parantamisen tuki (VMBaro)

VMBaro	2019	2021	2023
Mahdollisuus kokeilla	3,04	3,37	3,35
Osaamisen ylläpito	3,02	3,42	3,39

4.3. Ihmisarvoista työtä ja talouskasvua

Kansallisarkisto luo pohjaa tietoon perustuville palveluille ja taloudelle edistämällä digitalisaatiota ja avoimen datan saatavuutta. Tiedot on esitetty kohdassa 4.1.

Kansallisarkistossa työskentelee vuosittain harjoittelijoita, työkokeilijoita sekä siviilipalvelusta suorittavia. Vuonna 2023 korkeakouluharjoittelijoita oli 23. Siviilipalveluksen Kansallisarkistossa aloitti seitsemän henkilöä. Työkokeilijoita ja harjoittelijoita oli niin ikään seitsemän henkilöä.

Kansallisarkistossa toteutetaan ja kehitetään tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyötä, jonka tavoitteena on ehkäistä kaikenlaista syrjintää ja asiatonta kohtelua sekä edistää yhdenvertaisuutta työssä. Jatkossa tullaan kiinnittämään erityistä huomiota tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusasioihin.

Kansallisarkiston henkilöstö kokee työnsä merkitykselliseksi. Merkityksellisyyden kokemus on tärkeää työhyvinvoinnin kannalta. Samalla se kertoo siitä, että työmme on kestävän kehityksen tavoitteiden mukaista. Kysymys työn merkityksellisyydestä lisättiin VMBaron organisaatiokohtaiseen mittaristoon vuonna 2020.

Mittarit:

- Työn merkityksellisyys (VMBaro)
- Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistyminen (VMBaro)

VMBaro	2019	2021	2023
Merkityksellisyys	-	4,08	4,02

VMBaro	2019	2021	2023
Tasa-arvo	3,9	4,2	3,82
Yhdenvertaisuus	3,4	4,0	3,53

4.4. Ilmastotekoja

Kansallisarkisto edistää ohjauksellaan ja palveluillaan viranomaisten siirtymistä digitaaliseen arkistointiin. Digitaalinen arkistointi vähentää virastojen ja Kansallisarkiston arkistotilojen rakentamis- ja ylläpitotarvetta. Digitaalinen asiakirjallinen tieto on käytettävissä paikkariippumattomasti. Digitalisaatio myös vähentää paperin kulutusta. Toisaalta, kun aineistojen sähköinen käyttö lisääntyy, kasvaa energiankulutus Kansallisarkiston ulkopuolella. Kansallisarkiston omaa energiankulutusta koskevat luvut on esitetty kohdassa 4.6.

4.5. Yhteistyö ja kumppanuus

Kansallisarkisto edistää toiminnassaan yhteistyötä julkisen ja yksityisen sektorin toimijoiden, yhteisöjen sekä yksittäisten kansalaisten kanssa. Esimerkki julkisen sektorin kanssa tehtävästä yhteistyöstä ovat asiakirjojen maksulliset digitointi- ja järjestämishankkeet. Kumppaneina näissä hankkeissa on sekä valtion viranomaisia että kuntia. Hankkeilla on tärkeä tietojen saatavuutta ja käyttöä edistävä sekä kustannussäästöjä tuottava vaikutus.

Kansallisarkiston lakisääteisenä tehtävänä on osallistua yksityisen arkistotoiminnan kehittämiseen yhteistyössä yksityisen arkistosektorin kanssa. Tämä tehtävä on hyvä esimerkki julkisen ja yksityisen sektorin välisestä yhteistyöstä. Kansallisarkiston yksityisarkistojen vastaanottoa ohjaa arkistotoimijoiden kesken sovittu hankintapoliittinen työnjako. Näin taataan aineistojen edustavuus sekä tarkoituksenmukainen sijoittuminen eri arkistoihin. Tulevaisuudessa Kansallisarkistoon otetaan vastaan yhä enenevässä määrin monimuotoisia digitaalisia yksityisarkistoja, jotka heijastavat digitaalisesti toimivaa yhteiskuntaa yksityisten toimijoiden näkökulmasta.

Kansallisarkisto aktivoi yksityisiä yhteisöjä ja jopa yksittäisiä kansalaisia mukaan toimintaansa erityisesti vapaaehtoisdigitoinnin sekä tekstintunnistamisen ja tutkimuksen joukkoistamishankkeissa. Vuonna 2023 joukkoistamishankkeisiin ilmoittautui 51 ihmistä ja opetusaineisto kasvoi 350 319 sanan verran. Nämä hankkeet lujittavat sidosta Kansallisarkiston ja kansalaisyhteiskunnan välillä sekä tehostavat arkiston toimintaa.

4.6. Kansallisarkiston jalanjälki eli toiminnan negatiiviset vaikutukset ympäristöön

Analoginen arkistotoiminta on tilaintensiivistä. Lisäksi aineistojen säilyvyys edellyttää energiaa vaativaa olosuhteiden hallintaa. Kiinteistömäärän ylläpito kuluttaa merkittävän määrän sähkö- ja lämpöenergiaa. Kansallisarkisto käyttää vihreää sähköä, mikä on merkittävästi alentanut sähkönkulutuksesta johtuvaa ympäristöjalanjälkeä. Kansallisarkiston käyttämä sähkö on sataprosenttisesti uusiutuvista energialähteistä peräisin. Sähkön kokonaiskulutus on laskenut 3,6 %. Lämmön kokonaiskulutus on pysynyt Kansallisarkiston toimipaikoissa vuoden 2021 tasolla. Lämpöenergian päästöt ovat olleet laskussa johtuen siitä, että osaan kiinteistöjä on hankittu hiilineutraalia kaukolämpöä. Hämeenlinnan toimipaikan aurinkopaneelit tuottivat vuoden 2023 aikana 44 500 kWh energiaa.

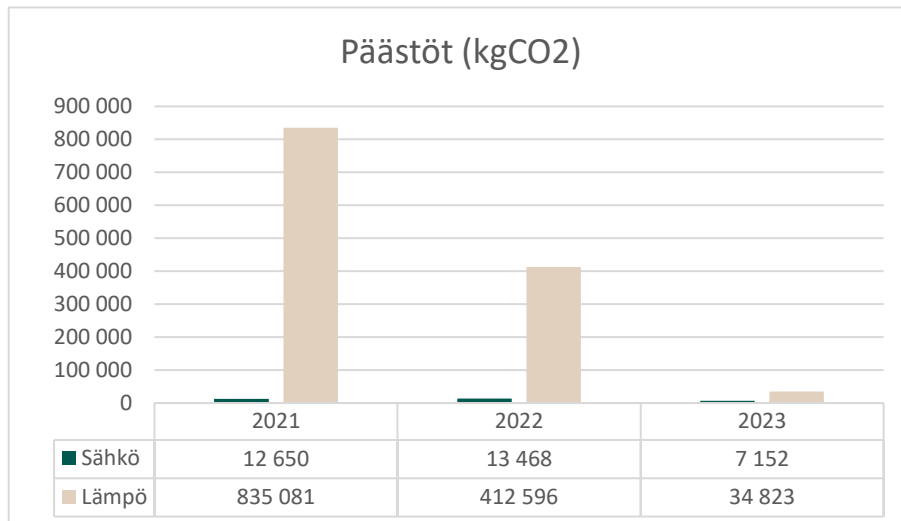
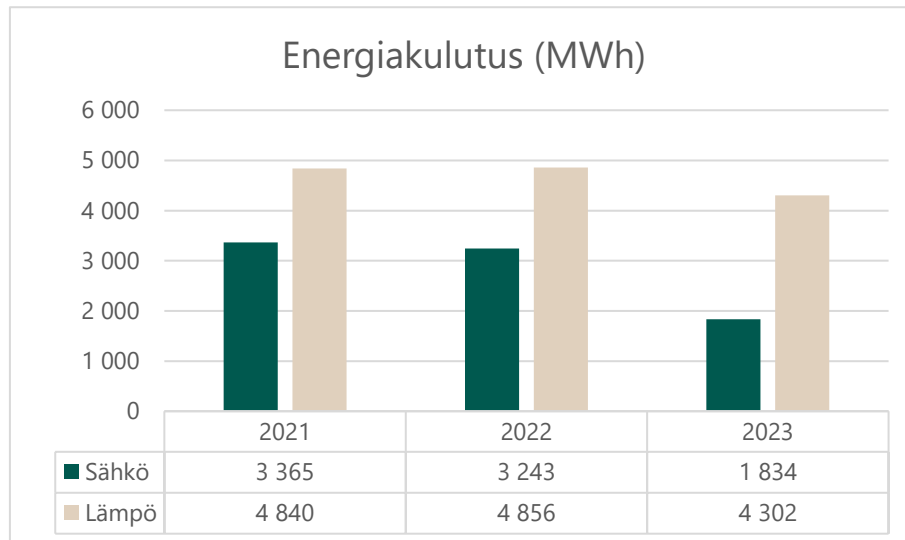
Kansallisarkiston toimipaikat sijaitsevat Helsingissä, Hämeenlinnassa, Joensuussa, Jyväskylässä, Mikkelissä, Oulussa, Turussa ja Vaasassa. Lisäksi Inarissa toimii Saamelaisarkisto. Vuonna 2023 Kansallisarkisto työllisti 207 henkilötyövuoden verran.

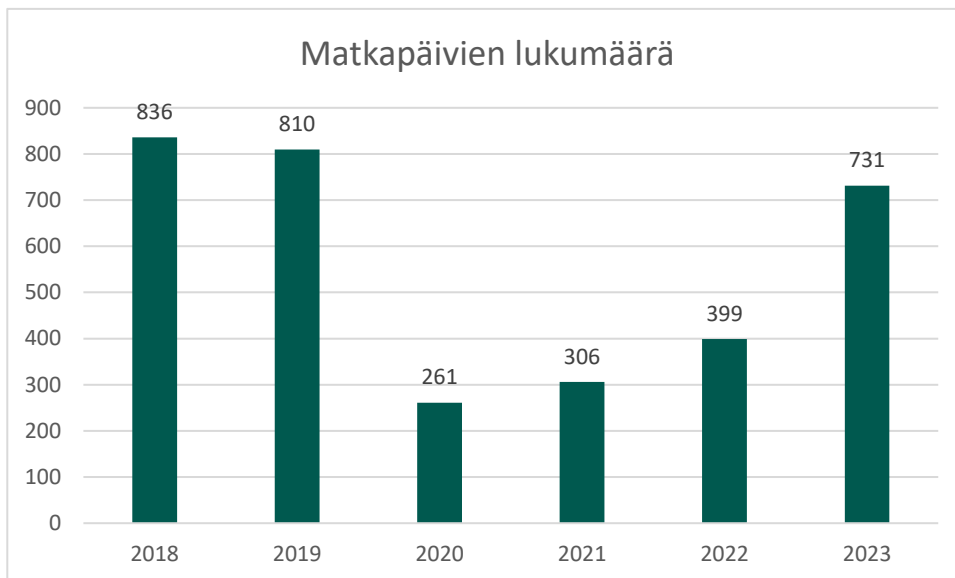
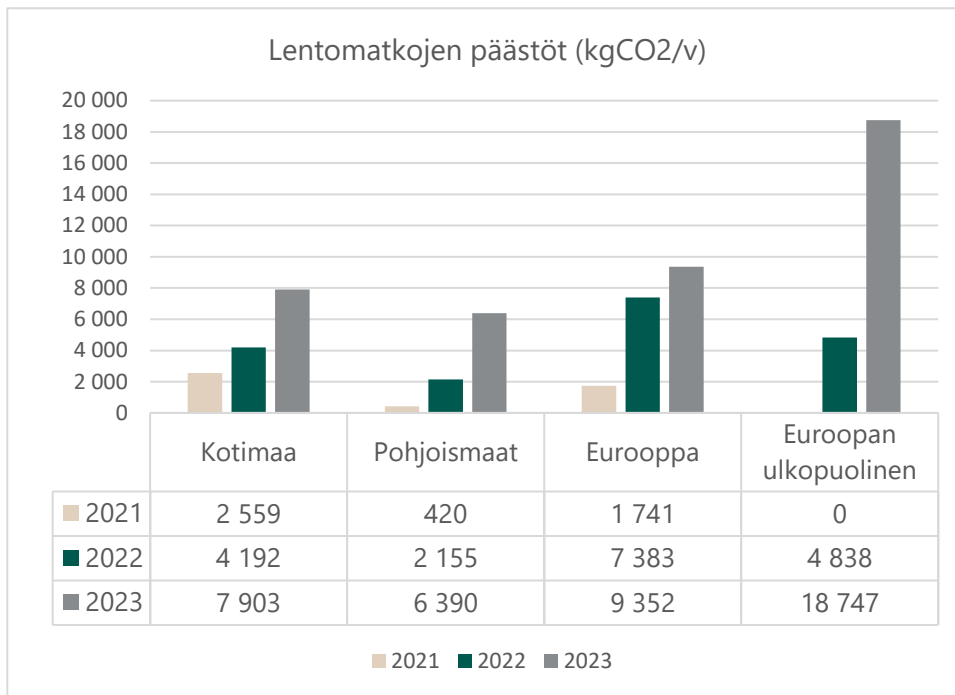
Keskeinen osa henkilöstön ympäristövaikutuksesta aiheutuu matkustamisesta. Etäkokoukset ja hybridityö vähentävät tarvetta matkustamiselle. Matkustaminen on koronapandemian jälkeen palautunut lähes pandemiaa edeltävälle tasolle. Matkustusta pyritään kuitenkin pysyvästi vähentämään. Matkustuksen ympäristövaikutusten mittarina käytetään lentomatkustuksen määrää. Kansallisarkisto ohjeistaa henkilöstöään matkustamaan maan sisäisillä matkoilla mahdollisuuksien mukaan junalla. Vuonna 2023 matkustuspäivien määrä nousi merkittävästi edellisiin vuosiin verrattuna. Matkustusta lisäsivät erityisesti johdon ja esihenkilöiden vierailut toimipaikoissa uuden organisaatorakenteen seurauksena. Lisäksi syyskuussa Helsingissä järjestettiin Kansallisarkiston ensimmäiset strategia- ja henkilöstöpäivät, joihin osallistui koko henkilöstö.

Senaatti käyttää nollapäästöistä hiilineutraalia kaukolämpöä ja fossiilivapaata sähköä, joten niiden päästöt ovat 0kgCO₂ (GHG protokollan markkinaperusteisen laskentasäännön mukaisesti). Senaatin laskentaperiaatteet energiakulutuksen ja päästöjen osalta ovat muuttuneet järjestelmävaihdoksen takia, mikä vaikuttaa hieman vertailtavuuteen.

Mittarit:

- Energiankulutus 2021–2023
- Energiankulutuksesta syntyvät päästöt 2021–2023
- Lentomatkojen päästöt 2021–2023

5. Kuvaus raportin laadintatavasta

Vastuullisuustyöryhmä on valmistellut raportin yhteistyössä viraston johdon kanssa. Tavoitteet ja mittarit on määritetty yhdessä henkilöstön kanssa ensimmäisen vastuullisuusraportoinnin yhteydessä.

Pääjohtaja

Päivi Happonen

Johtaja

Hanna Erkko

Tiedoksi

Valtiokonttori kirjaamo@valtiokonttori.fi

vastuulisuusraportointi@valtiokonttori.fi

Opetus- ja kulttuuriministeriö kirjaamo.okm@gov.fi

Kansallisarkiston osaamisalueet ja viestintä